

SPRÁVA O TEORETICKOM SYMPÓZIUM

Stalo sa už zaužívanou tradíciou, že Katedra marxisticko-leninskej filozofie FFUK v rámci družobných stykov so Sekciou marxisticko-leninskej filozofie Univerzity Martina Luthera v Halle poriada pravidelné teoretické sympóziá k tematickému okruhu *Kritika súčasných buržoázných koncepcií vedy*. Takéto sympóziium sa opätovne uskutočnilo v Bratislave 3. októbra 1984 v ŠD „Družba“.

Úvodom L. H a n z e l v príspevku *Aktuálne otázky významu súčasnej vedy* zdôraznil, že výrobné sily, predovšetkým technika, sú vo vzťahu k výrobným vzťahom hybným elementom. Podliehajú najrýchlejšie prevratom. Vyvíjajú sa v relatívnej nezávislosti od výrobných vzťahov. Karol Marx však neformuloval teorému, že výrobné sily predstavujú jednostranne revolučnú silu voči výrobným vzťahom. Podčiarkol iba, že výrobné vzťahy sa stávajú na určitom stupni vývoja „okovami“ výrobných síl. Historická úloha je rozbiť tieto okovy. Za kapitalistickej spoločnosti zohrávajú výrobné sily dvojakú úlohu: modernizácia výroby obsahuje totiž iba abstraktne možnosť oslobodenia práce. Konkrétne stupňuje arzenál výrobných síl vládnucej triedy voči pracujúcim, prehľbuje ich vykorisťovanie. V súčasnom období svetového revolučného procesu prebieha spoločenský vývoj „podľa pomeru síl bojujúcich“ (Karol Marx). Samotné výrobné sily neprekonávajú kapitalizmus. Pri plnení tejto úlohy nemôže nikto a nič nahradiť historickú úlohu robotníckej triedy. Výrobné sily, veda a technika, oslobodené od pút kapitalizmu, sa stávajú v reálnom socializme rozhodujúcim faktorom intenzifikácie a rastu produktivity práce. (XVI. zjazd KSČ).

Host sympózia z NDR, G. S c h e n k, vo svojom príspevku *Kritický racionalizmus proti pozitivismu* analyzoval dôvody, ktoré vedú k produkovaniu buržoáznej ideológie v podobe kritického racionalizmu (Popper, Albert) a poukázal na objektívne príčiny, ktoré viedli k jeho opozícii voči novopozitivismu (Wittgenstein, Musil). Autor na príklade *Tractatus Logico-philosophicus* ukázal, ako možno v ideologickom boji využiť názory novopozitivistov práve proti predstaviteľom „kritického racionalizmu“. Ako vzor takejto myšlienkovvej aplikácie uviedol Leninove poznámky pri interpretácii myšlienkového bohatstva Platóna a Aristotela, resp. jeho využitie pre materializmus.

H. H. L a n f e r m a n v príspevku *Kritika niektorých nemarxistických koncepcií vývinu vedy* preskúmal nové vývinové tendencie vo vedecko-technickej revolúcii. Ukázal, že v súčasnosti existujú dva modely ovládnutia vývinu vedy. Marxisticko-leninské chápanie vývinu vedy — dialektikomaterialistické chápanie dejín, marxistická teória poznania a skúmanie pravdivosti vedeckých výpovedí. V buržoázných koncepciách vystupujú do popredia najmä tieto aspekty: redukcia chápania vývinu na kvantitatívny rast; prenášanie darvinovského evolučného modelu na vedecké procesy; redukovanie idey pokroku len na gnozeologický pokrok. Autorova analýza ukázala, že jedinú alternatívu pre prekonanie prekážok vývinu vedy poskytuje človeku socialistická spoločnosť.

Príspevok F. N o v o s a d a *Fenomén „krízy vedy“ v súčasných buržoázných koncepciách vedy* sa týkal fenoménu tzv. krízy vied. Autor rozlíšil štyri zá-

kladné dimenzie vedy: metodologickú, gnozeologickú, svetonázorovú a prakticko-sociálnu a ukázal, ako jednotlivé filozofické koncepcie vedy reagovali na krízu vied a jej jednotlivé aspekty.

M. Marcelli, skúmajúc *Francúzsku epistemológiu na ceste k pojmu chaosu*, zdôraznil, že vývoj v sedemdesiatych rokoch priniesol zmenu, ktorá z dnešného odstupu pôsobí dosť dramaticky: orientácia na poriadok, organizované celky a ich vnútorné vlastnosti bola vystriedaná vyzdvihnutím úlohy neporiadku, chaosu, stochastických procesov. Autor v tejto súvislosti upozornil na niektorých filozofov (Lévi-Strauss, Foucault, Serres) a analyzoval príčiny redukcionizmu, do ktorého vyúsťuje tento proces poznania.

Hosťujúci profesor na Katedre MLF, J. A. Petrov z Moskovskej štátnej univerzity, v príspevku *Metafyzický charakter súčasnej buržoáznej filozofie vedy* zdôraznil zámerné alebo nezámerné odmietanie dialektiky v postpozitívizme (Popper, Bunge, Feyerabend, Hempel). Vedie to k metafyzickej absolutizácii kritérií pravdy vedeckých súdov a kritérií zdôvodňovania vedeckých teórií, k popieraní ich objektívneho kritéria — materiálnej praxe. Možno ukázať, že podobné koncepcie neumožňujú riešiť filozofické problémy vedy adekvátne požiadavkám tejto vedy, a preto sa ocitajú v krízových situáciách. Dialekticko-materialistická gnozeológia súčasného vedeckého poznania rieši tieto problémy v zhode s potrebami súčasnej vedy a je preto adekvátnym filozofickým základom súčasného vedeckého poznania.

J. Pílaček vystúpil s témou *Fenomenológia a pozitívizmus* a poukázal na obmedzenosť fenomenologickej kritiky pozitívizmu. Fenomenológia predstavuje vlastnú radikalizáciu subjektívneho idealizmu-pozitívizmu pomocou pojmu horizont. V príspevku bola podrobená kritike fenomenologická interpretácia javu ako javenia sa len pre vedomie. Príspevok napokon ukázal na podmienky možnosti konvergenencie týchto dvoch smerov buržoáznej filozofie, najmä na svetonázorové a metodologické predpoklady ich zblížovania a ideologické konzekvencie konvergenčných tendencií v poslednej etape všeobecnej krízy kapitalizmu.

V príspevku *Habermasova „rekonštrukcia“ historického materializmu* sa jeho autor L. Kiczko sústredil na kritickú analýzu evolúcie teoreticko-filozofických a politických názorov J. Habermasa v „postfrankfurtskom“ období jeho činnosti. Hlavnú pozornosť zamerl na „rekonštrukciu“ historického materializmu ako teórie historického procesu a metódy skúmania historických javov, ktorá tvorí jadro Habermasových pokusov o vypracovanie univerzálnej teórie sociálnej evolúcie. V analytickom rozčlenení kategórie ľudskej činnosti na „inštrumentálne“ a „komunikatívne“ konanie Habermas uprednostňuje „komunikatívne“ konanie ako konštitutívny základ pre stanovenie sociálnych formácií ako historických „stupňov komunikácie“. Systém ekonomických vzťahov vystupuje u Habermasa ako funkcia určitej normatívnej štruktúry, v ktorej vzniká „evolučná výzva“. Cieľom „teórie sociálnej evolúcie“ je odhaliť vnútornú, imanentnú logiku vývinu foriem spoločenského vedomia, ktoré podľa Habermasa nie sú len „sprievodným momentom“ v spoločenskom bytí. V závere príspevku sa autor sústredil na politicko-ideologické dôsledky „rekonštrukcie“ historického materializmu, ktoré sa najvypuklejšie prejavili v Habermasovom chápaní neskorokapitalistickej spoločnosti a v snahe reinterpretovať ekonomickú krízu súčasného kapitalizmu ako krízu „legitimity“ súčasného buržoázneho štátu.

Diskusia, do ktorej sa zapojili účastníci sympózia, potvrdila plodnosť a užitočnosť takýchto vzájomných kontaktov. Ukázala, že aj v budúcnosti sa rôzne prístupy ku kritike súčasnej buržoáznej filozofie vedy budú zjednocovať na základe súčasného obrazu sveta tak, ako ho poskytuje marxisticko-leninská filozofia v tesnej vzájomnej spolupráci s parciálnymi vedami.

Mária Wiegelová